

ความรู้พื้นฐานของยาต้านวัณโรค

ภก.วิสิษฐ์ สุรวดี

หน่วยบริหารเภสัชกรรมผู้ป่วยนอก

Faculty of Medicine Siriraj Hospital

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

ยารักษาวัณโรคคืออะไร?

ยารักษาวัณโรค(Anti-tuberculosis agents) เป็นยาฆ่าเชื้อแบคทีเรีย *Mycobacterium Tuberculosis* ซึ่งเป็นเชื้อก่อโรควัณโรค สามารถติดเชื้อมาได้ทุกอวัยวะในร่างกาย แต่ที่พบบ่อยที่สุดคือวัณโรคปอด ในปัจจุบันเรามียารักษาวัณโรคอยู่หลายสูตรให้เลือกใช้ตามความเหมาะสม ซึ่งการรักษาผู้ป่วยวัณโรคสามารถรักษาให้หายขาดได้ และยังเป็นการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อวัณโรคไปสู่ผู้อื่นอีกด้วย

ยารักษาวัณโรคมีอะไรบ้าง?

เนื่องจากวัณโรคเป็นเชื้อที่ทนทานมาก จึงจำเป็นต้องใช้ยาหลายตัวร่วมกันเพื่อให้ควบคุมเชื้อได้อย่างรวดเร็ว โดยมีกลุ่มยารักษาหลัก 4 ตัว ดังนี้

1. ไอโซไนอะซิด (Isoniazid : H) : ยับยั้งการสร้างผนังเซลล์ของเชื้อ
2. ริแฟมพิซิน (Rifampicin : R) : ยับยั้งการสร้าง ดีเอ็นเอ (DNA) ของเชื้อ
3. พัยราซินามิด (Pyrazinamide : Z) : ยับยั้งการสร้างกรดไขมันและโปรตีนที่จำเป็นต่อเชื้อ
4. อีแธมบูทอล (Ethambutol : E) : ยับยั้งการสร้างผนังเซลล์ของเชื้อ

ต้องรับประทานยาไปนานเท่าไร?

สูตรการรักษาหลักสำหรับผู้ป่วยใหม่ มีระยะเวลาการรักษา 6 เดือน โดยใน 2 เดือนแรกเป็นช่วงการรักษาเข้มข้น ผู้ป่วยจะได้รับยา 4 ตัว ส่วนอีก 4 เดือนหลังเป็นช่วงการรักษาต่อเนื่องแพทย์จะลดยาลงเหลือเพียง 2 ตัว โดยผู้ป่วยต้องรับประทานยาอย่างต่อเนื่องและห้ามหยุดยาเองแม้อาการจะดีขึ้นแล้ว เนื่องจากร่างกายยังกำจัดเชื้อออกไปไม่หมด การหยุดยาเองจะทำให้การรักษาล้มเหลว กลับมาเป็นซ้ำหรือมีการดื้อยาได้ ซึ่งต้องใช้สูตรยาที่มีความซับซ้อนและอาจต้องใช้ระยะเวลารักษามากถึง 18 เดือน การให้ความร่วมมือของผู้ป่วยจึงมีความสำคัญอย่างมากในการรักษา

การรักษาต้องใช้ระยะเวลานาน ผู้ป่วยอาจต้องการญาติ หรือเพื่อนคอยดูแล ให้กำลังใจในการใช้ยาและสนับสนุนให้ผู้ผู้ป่วยปฏิบัติตัวอย่างถูกต้อง ซึ่งทำให้มีโอกาสรักษาสำเร็จมากขึ้น

ข้อควรระวังในการใช้ยาและการเก็บรักษา

- ถ้ายาอยู่ในแผง **ไม่ควรแกะเม็ดยาออกจากแผง** หากต้องการแบ่งเป็นมื้อ ให้ตัดแบ่งแผงยาตามจำนวนที่ต้องการแบ่ง
- หากมีประวัติการแพ้ยา **ตั้งครรภ์** หรือโรคประจำตัว **ควรแจ้งทุกครั้ง** ที่รับการตรวจหรือรับยา เพื่อป้องกันอาการไม่พึงประสงค์
- **ให้รับประทานยาพร้อมน้ำเปล่าขณะท้องว่าง** (ก่อนอาหาร 1 ชม. หรือหลังอาหาร 2 ชม.) และให้รับประทานยาห่างจากยาลดกรด มากกว่า 2 ชั่วโมงขึ้นไป เพื่อให้การดูดซึมยามีประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ยังควรดื่มน้ำแอลกอฮอล์ และงดใช้สารเสพติดทุกชนิด เนื่องจากจะเพิ่มความเสี่ยงในการเกิดผลข้างเคียงและพิษจากยา
- เก็บยาให้พ้นแสงแดด พ้นความร้อน ความชื้น พ้นมือเด็กและสัตว์เลี้ยง
- หากลิ้มรับประทานยา **ถ้าลิ้มภายใน 12 ชม. ให้รับประทานทันทีที่นึกได้** แต่ ถ้าเกิน 12 ชม. **ไปแล้ว ให้ข้ามมื้อนั้นไป** และรับประทานมื้อต่อไปตามปกติ ซึ่งผู้ป่วยต้องจดบันทึกแจ้งแพทย์ทุกครั้ง ที่เข้ารับการตรวจติดตาม

อาการไม่พึงประสงค์จากยา แบ่งเป็นผลข้างเคียงรุนแรงและไม่รุนแรง ดังนี้

1. ผลข้างเคียงรุนแรง ถ้ามีอาการเหล่านี้ควรหยุดยาแล้วไปพบแพทย์ทันที*

- การได้ยินผิดปกติ
- เวียนหัวเดินเซ
- ผื่น มีไข้เจ็บคอ เจ็บตา
- การมองเห็นผิดปกติ
- ตัวเหลือง ตาเหลือง

* หากมีอาการด้านบนเกิดขึ้น แพทย์อาจเปลี่ยนสูตรการรักษา ซึ่งให้ประสิทธิภาพและผลลัพธ์เช่นเดียวกันกับสูตรปกติ

2. ผลข้างเคียงไม่รุนแรง ถ้ามีอาการเหล่านี้สามารถช้ยาต่อได้แต่ควรแจ้งแพทย์ให้ทราบ**

- คลื่นไส้ อาเจียน
- ผื่นคันเล็กน้อย
- ชามือ ชาเท้า
- ปวดข้อ ปวดกล้ามเนื้อ

** **ปัสสาวะ น้ำตา และเหงื่อ** เปลี่ยนเป็นสีส้ม – แดง เกิดจากสีของตัวยา **“ไรแฟมพิซิน”** ที่ขับ

ออกมา ซึ่งเกิดขึ้นกับผู้ป่วยที่ได้รับยานี้ทุกราย เป็นอาการที่**ไม่อันตราย** ไม่จำเป็นต้องแจ้งแพทย์ ในกรณี
ที่ผู้ป่วยใช้**คอนแทคเลนส์ชนิดนิ่ม(Soft-lens)** ตัวยานในน้ำตาจะเปลี่ยนสีคอนแทคเลนส์อย่างถาวร ดังนั้น
ในระหว่างการรักษา จึงควรเปลี่ยนจากคอนแทคเลนส์มาใช้เป็นแว่นตาแทน

การป้องกันการแพร่เชื้อวัณโรค

- ใส่หน้ากากอนามัยอย่างน้อย 2 เดือน หลังแพทย์วินิจฉัยว่าติดเชื้อมวัณโรค
  - ใช้ผ้าเช็ดหน้าทุกครั้งที่ไอหรือจาม
  - ล้างมือให้สะอาดทุกครั้งสัมผัส**สารคัดหลั่ง***ของผู้ป่วย
  - ผ่าทำลายขยะที่สัมผัส**สารคัดหลั่ง***ของผู้ป่วย
  - ทิ้งขยะของผู้ป่วยในถังขยะที่มีถุงรองรับและมีฝาปิดสนิท
  - มาตรวจตามนัดหรือเมื่อมีอาการมากขึ้น
  - รับประทานยาถูกต้องและสม่ำเสมอ
- *สารคัดหลั่ง** คือ น้ำมูก น้ำลาย เสมหะ

สรุป

วัณโรคเป็นโรคที่รักษาให้หายขาดได้ แต่ต้องรับประทานยาหลายตัว ใช้ระยะเวลารักษานาน
และมีข้อกำหนดในการปฏิบัติตัวระหว่างการรักษาหลายข้อ ความร่วมมือของผู้ป่วยจึงมีความสำคัญมาก
ต่อการรักษา ต้องรับประทานยาตามแพทย์สั่งอย่างต่อเนื่อง อย่าหยุดยาเองเพราะจะทำให้การรักษา
ล้มเหลว กลับมาเป็นซ้ำหรือมีการดื้อยาได้ นอกจากนี้ผู้ป่วยควรใช้ยาและเก็บรักษายาต้านวัณโรคให้
ถูกต้องเหมาะสม และควรไปพบแพทย์ตามนัดทุกครั้ง หากมีผลข้างเคียงที่รุนแรงควรหยุดยาและกลับมา
พบแพทย์ทันที หรือหากมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการใช้ยาควรปรึกษาแพทย์ เภสัชกร